

Bråfors kulturresevat - Säkring av Petterssons loge

Antikvarisk kontroll

Glimbo 1:5
Norbergs socken
Västmanlands län

Ia Manbo

Bråfors kulturresevat - Säkring av Petterssons loge

Antikvarisk kontroll

Glimbo 1:5
Norbergs socken
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM 090141

Ia Manbo

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Slottet, 722 11 Västerås
Tel 021-15 61 00
Fax 021-13 20 76
E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2009

Omslagsfoto: Logen från söder efter restaurering. Foto: Ia Manbo, Västmanlands läns museum.

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Ia Manbo, Västmanlands läns museum.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01172.

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-85397-95-2

Inledning

Petterssons loge är en del av bebyggelsen i Stora Bråfors, som förklarades som kulturresevat av Länsstyrelsen i Västmanlands län 2006. Syftet med kulturresevatet är att åskådliggöra utvecklingen av verksamheten och landskap i en västmanländsk bergsmansby under 700 år - från 1200-talet till början på 1900-talet.¹ Gården ligger nordväst om Fagersta på gränsen till Dalarna. Den aktuella logen ligger lite avsidet, norr om den övriga gårdsbebyggelsen som kan dateras från 1700-talet fram till 1940-talet.

Efter en lång tids bristande underhåll ramlade den södra tredjedelen av logen ihop i mars 2009. I en muntligt överenskommelse beslutade Länsstyrelsen i Västmanlands län om bidrag till röjning och städning på platsen. Västmanlands läns museum utsågs till antikvarisk kontrollant för ärendet som genomfördes under november 2009. Kontrollant var byggnadsantikvarie Ia Manbo som även sammanställt denna rapport.

Utdrag ur den digitala fastighetskartan. Petterssons loge är inringad.

Historik

Stora Bråfors är en av landets äldsta dokumenterade bergsmansbyar och nämns i skrift första gången 1354, kol-14-datering har dock säkerställt arkeologiska fynd till 1200-talets mitt.

¹ http://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/amnen/Kulturmiljo/Kulturresevat/Brafors_bergmangard.htm
091127

Järnmalmshantering pågick i olika former i byn fram till 1902 då driften lades ned. Materialet i de olika byggnaderna återanvändes till stor del vilket innebär att det idag inte finns några lämningar av den viktiga näringen. Efter att järnhanteringen avvecklats lades produktionen på gården om till jord- och skogsbruk. Under 1900-talet har bedrivits uppfödning av svin och nötkreatur och under en period satsades på spannmålsodling. Gården är i dagsläget inriktad på uppfödning av lamm.

Bebyggelsen på Stora Bråfors är från tre århundraden; mangårdsbyggnaden är från slutet av 1700-talet och åtminstone två ekonomibygnader kan dateras till 1700-talet. Ett par ekonomibygnader är från sekelskiftet 1800 och från 1800-talets första hälft och mitt finns ett tiotal byggnader. Det största byggnadsbeståndet är uppförda under senare delen av 1800-talet och under den första hälften av 1900-talet tillkom ytterligare ett tiotal byggnader.

Petterssons loge är uppförd på 1880-talet i stolpverk på en naturstensgrund. Stommen är klädd med stående slät kilsågad panel som är målad med röd slamfärg. En dubbelport av spontade brädor finns centralt på den kvarvarande delen, på den nedrasade delen fanns ytterligare en port. Sadeltaket är täckt med enkupigt tegel ovanpå ett äldre sticketak. Undertaket är av liggande bakar.

Byggnaden har historiskt använts som loge men har senare år förlorat sin funktion. Den har använts för förvaring av diverse äldre jordbruksredskap samt som skydd för får som gått i den omkringliggande hagen.

Byggnadsvårdsåtgärder

Uppdraget från länsstyrelsen var att säkra den stående delen av byggnaden samt att sortera och röja bland det nedfallna materialet.

Tyvärn var en stor del av den nedfallna byggnaden i alltför dåligt skick för att kunna sparas. Dels var träet rötskadat, sen tidigare på grund av den bristfälliga taktäckningen eller på grund av att det legat mot marken under en längre tid, dels hade delar av det knäckts när byggnaden rasade ihop. Fasadpanelen kunde räddas på den östra sidan, förmodligen har den legat torrare på grund av markens sluttande läge. Hög- och stödben sparades i stor utsträckning som möjligt. Material som höll tillräckligt hög kvalitet har märkts upp och lagts öster om byggnaden täckt med presenning. Trämateriäl som var förbrukat har eldats upp och obrännbart material har fraktats bort.

Det som återstod av golvet har fått ligga kvar på plats. Det är i dåligt skick och kommer inte att kunna återanvändas. Istället togs beslutet att det får fungera som klimatskydd för den underliggande bjälkkonstruktionen som verkar vara i bra skick.

Den stående delen av logen och säkrats genom att snedsträvor har satts upp på de värsta ställena, framförallt på takstolen längst i söder. Rötskador på takstolar längre in i byggnaden har för säkerhetsskull stöttats upp så att byggnaden ska klara vintern och ett eventuellt snötäcke. För säkerhetens skull har hammarbanden som knäckts sågats av och några tegelpannor tagits ned.

Resultat

Projektet har skett enligt länsstyrelsen direktiv och godkänns ur antikvarisk synvinkel.

Litteratur och källor

http://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/amnen/Kulturmiljo/Kulturresevat/Brafors_bergsmangard.htm 091127

Bildbilaga

Två tredjedelar av byggnaden står fortfarande.

Utstickande delar av hammarband sågades av och några tegelpannor togs ned.

Den ihoprasade byggnadsdelen.

Den oskyddade takstolen var i dåligt skick.

Det material som var i bäst skick samlades på hög.

För att materialet ska gå att återanvända märktes alla delar upp.

Takstolens västra stödben hade glidit ur sitt läge.

Takstolens östra stödben med det avsågade hammarbandet.

Takstolen säkrades med tvärställda ribbor och följare.

När arbetet avslutats täcktes det ihopsamlade materialet med en presenning.

Golvet lämnades som klimatskydd för golvbjälklaget.

Byggnaden efter röjning och säkring.

Administrativa uppgifter

Västmanlands läns museums dnr: VLM 090141

VO Kulturmiljö; projektnr: 30-938

Länsstyrelsen dnr: 434-11922-08

Fastighetsbeteckning: Glimbo 1:5

Landskap: Västmanland

Län: Västmanland

Socken: Norberg

Kommun: Norberg

Beställare: Länsstyrelsen i Västmanlands län
Natur- och kulturmiljöenheten
721 86 VÄSTERÅS

Entreprenör: HPS Byggnads- och
industriminnesvård
Boda 2 Odensvi
731 93 KÖPING
0221-602 11

Antikvarisk kontroll: Västmanlands läns museum
Antikvarisk kontrollant Ia Manbo
Slottet
722 11 VÄSTERÅS
Tele: 021-15 61 00

– en del av Landstinget Västmanland

Västmanlands läns museum, Slottet, 722 11 VÄSTERÅS
Tele: 021-15 61 00 • Fax: 021-13 20 76 • E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-85397-95-2